

درس ششم
«پیامدهای جهان اجتماعی»

آیا جهان اجتماعی صرفاً تابع خواست و اراده افراد است؟

- انسانها با آگاهی و اراده به کنش اجتماعی می پردازند.
- انسان ها از طریق کنش ها در ساختن جهان اجتماعی و تداوم آن مشارکت می کنند.
- یکی از جامعه شناسان معتقد است که سهم پیشینیان در ساختن جهان اجتماعی بیشتر از ماست همچنان که سهم مادر ساختن جهان آیندگان بیش از آنهاست.
- جهان اجتماعی به خواست و اراده انسان به وجود آمده است ، اما این بدان معنا نیست که ما می توانیم هرگونه بخواهیم آن را بسازیم یا تغییر دهیم زیرا :
جهان اجتماعی پس از آن که با کنش انسانها تحقق پیدا کرد پیامدها و الزام هایی (ارزش ها، مقررات، قوانین و...) رابه دنبال می آورد که وابسته به اراده و قرارداد تک تک افراد نیست و این پیامدها و الزامها موقعیت جدیدی (فرصت ها و محدودیت ها) را برای کنش ها و انتخاب های بعدی ما فراهم می کند.

تحقق جهان اجتماعی ← فرصت ها و محدودیت ها

- مهم ترین تفاوت خانه سازی حیوانات با خانه سازی انسان ها این است که: انسان ها پس از ساختن خانه شاید با آن در خود و شیوه زندگی اش تغییر ایجاد می کند.
- دلیل تفاوت زندگی انسان کوچ نشین، یک جانشین و شهرنشین این است که: هرکدام متناسب با شرایط خانه خود در شیوه زندگی شان تغییر ایجاد کرده اند.
- جهان اجتماعی را می توان همچون خانه ای در نظر گرفت که انسان آن را می سازد ولی این خانه پس از ساخته شدن الزام ها و پیامدهایی برای انسان پدید می آورد که رفتار و زندگی او را متأثر می سازد .

• انسانها در برابر پیامدها و الزام های جهان اجتماعی که توسط گذشتگان شکل گرفته است کنش گری منفعل نیستند زیرا :

۱- انسان ها می توانند از طریق مشارکت اجتماعی موجب تداوم و گسترش جهان اجتماعی موجود شوند.

۲- انسان ها می توانند با پیدایش یا گسترش آگاهی و اراده نوین موجب تغییر جهان اجتماعی و ساختن جهانی جدید شوند.

• تداوم و گسترش جهان اجتماعی موجود و پیامدها و الزامات آن از طریق مشارکت اجتماعی افراد جامعه امکان پذیر است .

• تغییر و ساختن جهان اجتماعی و پیامدها و الزامات جدید از طریق پیدایش و گسترش آگاهی و اراده نوین امکان پذیر است .

• زمانی که جهان اجتماعی تغییر می کند و جهان اجتماعی جدیدی شکل می گیرد ، الزامات و پیامدها جهان اجتماعی قبلی از بین می رود و پیامدها و الزامات جدید شکل می گیرد و بر فعالیت اعضا تاثیر می گذارد .

(مثال: مقایسه جامعه شبه جزیره عربستان قبل و بعد از بعثت پیامبر)

پیامدهای جهان اجتماعی فرصت اند یا محدودیت؟

• منظور از محدودیت های جهان اجتماعی تکالیف و منظور از فرصت های جهان اجتماعی حقوق افراد جامعه می باشد.

• پیامدها و الزامات جهان اجتماعی برای انسان هم محدودیت و هم فرصت ایجاد می کنند.

• فرصت ها و محدودیت هابه یکدیگر وابسته اند و هیچ کدام بدون دیگری محقق نمی شوند و دو روی یک سکه هستند.

مثال : (به عهده دانش آموز)

۱- فرصت و محدودیت قوانین راهنمایی و رانندگی عبارتند از :

۲- فرصت و محدودیت قوانین مدرسه عبارتند از :

۳- فرصت و محدودیت جهان اجتماعی اسلام عبارتند از :

۴- فرصت و محدودیت جهان اجتماعی سکولار عبارتند از :

۵- فرصت و محدودیت قواعد زبان عبارتند از :

• هر جهان اجتماعی بر اساس عقاید و ارزش های خود ظرفیت را برای انسان فراهم می کند و ممکن است برخی ظرفیت های انسان را نادیده بگیرد.

• جهان اجتماعی رامی توان به دوصورت ارزیابی کرد:

۱- براساس فرصت هاومحدودیت هایی که ایجاد می کنند .

۲- براساس عقایدوارزش ها(فرهنگ)

• جهان اجتماعی براساس فرصت هاومحدودیت هایی که ایجاد می کنند به دودسته تقسیم می شوند:

۱- جهان اجتماعی که استعدادهای معنوی انسان را نادیده می گیرند و به فطرت آدمی اجازه شکوفایی نمی دهند.

۲- جهان های اجتماعی که مانع بسط ابعاد دنیوی وجود انسان میشوند و به نیازهای دنیوی و مادی انسان بی توجه هستند و ازتوانمندی های انسان برای آبادانی جهان استفاده نمی کنند.

• جهان های اجتماعی را براساس عقاید و ارزش هایشان به دو دسته تقسیم می شوند:

۱- جهان دنیوی : که سکولار نیز نامیده می شود .

۲- جهان معنوی : که به دو بخش توحیدی و اساطیری تقسیم می شود

• ویژگی های جهان دنیوی عبارتند از :

۱- عقاید و ارزش های آن مربوط به این جهان است.

۲- جهان دیگرانکاری شود یا در محدوده منافی که برای خواسته های این جهانی انسان دارد پذیرفته می شود.

۳- همه توانمندی ها و استعدادهای انسان را درخدمت دنیا به کار می گیرد.

۴- توانمندی ها و استعدادهای معنوی انسان به فراموشی سپرده می شود.

• فرهنگ سکولار عبارت است از : فرهنگ دنیوی که عقاید و ارزش های آن مربوط به این جهان است.

• ویژگی های جهان معنوی عبارتنداز:

۱- هستی را فراتر از جغرافیایی طبیعت می بینند و زندگی این جهان را درسایه حیات برتر ، مقدس و متعالی می گرداند.

۲- انسان از محدوده مرزهای این جهان عبور کرده وچهره آسمانی وملکوتی پیدامی کند.

• جهان توحیدی عبارت است از :

جهانی که از انسان تفسیر الهی و توحیدی ارائه می دهد . مانند : فرهنگ اسلام و انبیای الهی.

• جهان اساطیری عبارت است از :

۱- جهانی که به خداوندگاران و قدرت های فوق طبیعی معتقدند .

۲- مانع شکوفایی فطرت آدمی می شوند .

۳- حاصل اغراف بشر از فرهنگ توحیدی می باشند.

- جهان متجدد عبارت است از : غرب بعد از رنسانس یعنی غرب چهارصدسال اخیر.
- ویژگی های جهان اجتماعی متجدد از نظر ماکس وبر جامعه شناس آسانی عبارتند از:
 - ۱- رویکرد دنیوی و این جهانی دارد و در جهت تسلط انسان بر عالم طبیعت گام برمی دارد.
 - ۲- آدمیان متوجه اهداف دنیوی هستند و برای رسیدن به اهداف دنیوی خود از علوم تجربی استفاده می کنند.
 - ۳- علوم تجربی و فناوری حاصل از آن قدرت پیش بینی و پیشگیری از حوادث طبیعی مانند بیماری و زلزله و ... را به انسان می دهد. (گسترش عقلانیت ابزاری)
 - ۴- کنش هایی که اهداف دنیوی را به وسیله علوم تجربی دنبال می کنند رواج می یابد و عرصه بر کنش های عاطفی و اخلاقی تنگ می شود و انسان به تدریج اسیر نظام پیچیده ای که خود ساخته است شده و این نظام مثل قفس آهنین همه ابعاد وجود انسان را احاطه می کند. (از دست رفتن اراده و آزادی)
 - ۵- عناصر معنوی و مقدس طرد می شوند و جهان را صرفا مواد و موجودات خامی می داند که همه در اختیار و کنترل انسان هستند و توسط او به کار گرفته ، دگرگون شده و به مصرف می رسند.
 - ۶- فقط علمی را که باروش های تجربی به دست می آیند را علم میدانند و علمی را که از روش های عقلانی و وحیانی (فراتجربی) استفاده می کنند را علم نمی شناسد. (زوال عقلانیت ذاتی)
- پیامد افول علوم فراتجربی در جهان متجدد عبارت است از:
 - ۱- امکان ارزیابی ارزش ها و آرمان های بشری که پدیده هایی فراتجربی هستند از دست می رود .
 - ۲- داوری درباره عقاید و ارزش ها به تمایلات افراد و گروه های متفرق سپرده می شوند.